

FRAMTIDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 3/2010 rd

Statsrådets redogörelse om kulturens framtid

Till kulturutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 19 maj 2010 statsrådets redogörelse om kulturens framtid (SRR 4/2010 rd) till framtidsutskottet för beredning och bestämde samtidigt att framtidsutskottet ska lämna utlåtande om ärendet till kulturutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- ordförande Leif Jakobsson, undervisningsministeriet
- forskarprofessor Antti Hautamäki
- forskningssamordnare Kaisa Oksanen.

Utskottet har haft tillgång till ett utkast av beställningsutredningen Tulevaisuuden kulttuuriossaajat (Antti Hautamäki och Kaisa Oksanen, 2010).

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Sammanfattning

Enligt framtidsutskottet kommer kulturen i framtiden framför allt att bero på följande tre förändringsfaktorer: 1) övergång från materiell till immateriell produktion, 2) ökad betydelse för teknik-, vetenskaps- och know-how-främjande politik och 3) urbanisering. I fråga om det sistnämnda vill utskottet ändå understryka att de bästa kulturländerna i ett välutvecklat samhälle i framtiden eventuellt uttryckligen kommer att kännetecknas av att kreativa människor inte längre behöver välja mellan stad och landsbygd.

Framtidsutskottet anser att kulturkompetens kommer att vara en viktig framtida basfärdighet som tillkommer alla. Det är fråga om människan och hennes färdigheter att leva, vara framgångs-

rik och kunna reda sig. Kulturkompetens är ett viktigt kapital att förvalta för både individen och samhället. Sådan kompetens ger individen bättre möjligheter att fokusera och finna sin plats i dagens värld, och dessutom blir samhället mer vitalt. Kulturkompetens skapar också grund för motivation i vardagen. Den digitala kulturen, som inte fått en särskilt framträdande plats i redogörelsen, kommer att bli allt viktigare i framtiden.

Kulturkompetens resulterar i 1) livskompetens och 2) förmåga att skapa värde och mening.

Allmänt

Framtidsutskottet anser att redogörelsen är viktig och behövlig. Utskottet förstår kulturbegreppet i vid bemärkelse och väljer här att behandla

frågan med tanke på kulturkompetensen i framtiden.

Bred kulturinsikt

Utskottet understryker att kultur är ett mycket brett område. Å ena sidan innefattar kultur generella sätt för livsgestaltning och samhällsvärderingar, å andra sidan ingår en mängd teman som uttryckligen kopplas samman med kreativitet och konst. Ekonomin är ett system för produktion och allokering av materiella resurser, medan kulturen är ett system för värderingar och innebörder som förenar människor, men också ett system för kulturprodukter. Utöver konst och litteratur innefattar begreppet kultur såväl värdesystem och traditioner som individuella fri- och rättigheter, identiteter och livsstilar.

Den digitala kulturen ger möjligheter och får genomslag

Den digitala kulturen består av en mängd sätt och vanor för att kommunicera, hålla kontakt och tolka och bygga upp innebörder på datorer och datanät.

Oavsett om digitala kunskaper är i muntlig, skriftlig eller visuell form har de på många sätt gett kulturen en ny dimension. Digital information, digitala meddelanden och annat digitalt innehåll går lätt att flytta, kopiera och utnyttja för nya ändamål och att använda — både rätt och fel. Genom att kombinera digitalt innehåll med sociala innovationer kan innehållet fås att fungera på mångahanda sätt. Redan nu har man på det sättet fått stora möjligheter att återanvända och utnyttja innehåll, och tillämpningar som tidigare skulle ha varit såväl tekniskt som ekonomiskt omöjliga har blivit möjliga. Internet är en världsomspännande webb som fungerat som testunderlag för den digitala kulturen. Det används numera också i utvecklingsländer och inte bara i rika länder. En stor mängd nya innehållsproducenter har fått ett forum genom Internet. Dessa producenter vinner snabbt insteg på marknaden. Det uppkommer nya gemenskaper för konsumtion, distribution och skapande av kultur. Man talar exempelvis om datormoln, svärmintelligens och sociala medier. På samma sätt som tryckning

möjliggjort uppkomsten av press och populärkultur skapar de digitala medierna nya kulturformer. Ett bra exempel på detta är den s.k. demoscene-kulturen, där Finland varit en av föregångarna. Beskrivande för vilken styrka digital interaktion, särskilt Internet, kommer att ha i framtiden är att det redan nu finns ca två miljarder användare (30 % av världens befolkning) och att dess trafik växer med 40 % per år. Enbart Nokia meddelade i september 2010 att företaget har som mål att få en miljard nya användare av mobilt Internet. Google används två miljarder gånger varje dag. Dagligen skickas också 180 miljarder e-postmeddelanden och erbjuds två miljarder videofilmer på YouTube. Antalet Facebook-bilder som skickas per månad är 2,5 miljarder. Användningsfrekvensen på Twitter är 750 gånger per sekund. Internet har skakat om hela institutioner, medierna, utbildningen och förvaltningen. Tidningarna och musikindustrin är exempel på branscher som råkat i svårigheter på grund av den digitala ekonomin. Särskilt i Förenta staterna och Storbritannien, där den digitala kulturen är långt utvecklad, har tidningarna upplevt en massdöd, och även många av de bästa tidningarnas upplagor har rasat. I föregångsländer såsom Sydkorea och Sverige har nya typer av medier och distributionskanaler börjat ersätta tidningar. Musikerskapare kan få kontakt med lyssnarna direkt på webben. Dessa s.k. nya marknader har vuxit snabbt. Det föds ett musikbibliotek på webben där man kan ladda ned musik både lagligt och olagligt. Enligt vissa amerikanska uppskattningar är hela 95 % av alla musiknedladdningar olagliga. Det är exempelvis lätt att använda musikvideor gratis på YouTube och andra videotjänster, samtidigt som det är svårt att övervaka sådan användning. Även hos oss har upphovsrättsproblemen blivit aktuella med förnyad kraft. Också i nya miljöer där kultur skapas ska konstnärerna och generellt sett kreativa skapare tillförsäkras en skälig andel av den vinst arbetet genererar. Det är skaparnas sätt att försörja sig på. Det väsentliga är att den digitala kommunikationen och interaktionen på ett avgörande sätt över hela världen effektiviserat ekonomin, produktionen, servicen, forskningen,

förvaltningen och andra områden. Framför allt har den digitala kulturen och webben skapat möjligheter till framgång för nya individer och stora människogrupper. Lättillgänglig information, nya nätverk, interaktion, deltagande och stora informationslager som alla kan använda skapar grund för ett öppet samhälle, kreativitet och medverkan och även för en ny typ av entreprenörskap. Man kan allt tydligare se hur den digitala kulturen genomsyrar eller genomsär hela kulturfältet, men också mer generellt olika funktioner och institutioner inom olika samhällssektorer. Forskarna på området påminner dock om den digitala kulturens kopplingar till traditionell kultur. Oavsett hur digitala datorer, webben, spel, mobiler och andra apparater och innehåll är till sina tekniska funktionsprinciper integreras deras effekter och de upplevelser de skapar i människornas materiella och kontinuerliga (analog) kulturflöde.

Kulturkompetensens betydelse

Kulturkompetens är ett viktigt kapital att förvalta för både individen och samhället. Sådan kompetens ger individen bättre möjligheter att fokusera och finna sin plats i dagens värld, och dessutom blir samhället mer vitalt. Kulturkompetensens olika delområden tar sig uttryck i etik och värderingar, olika former av livskompetens och globalt nätverksbyggande. Ur framtidssynvinkel kan man i visst avseende tala om människan i den "nya kulturen" och hennes färdigheter att leva och ha framgång.

En lång räckvidd förändringar ligger bakom kulturkompetensens ökade signifikans: den postindustriella omvandlingen, samhällets urbanisering, ekonomins immaterialisering, korta och osäkra anställningar och stadskulturens inverkan på människan - betoningen av individualism, rationellt tänkande, frihet och en viss sorts rotlöshet. Det går inte att förstå modern kultur och samhällsstrukturer utan att granska städernas centrala roll. Urbaniseringen lämnar sin prägel på utvecklingen av hela samhället. En annan inflytelserik faktor är de förändrade produktionsprocesserna inom ekonomin. De hänger samman med den tekniska utvecklingen och glo-

baliseringen. Kulturen antar utmaningen både genom att göra saker på nytt sätt och genom att främja kreativ och flexibel användning av resurser och teknik. Samhällsfunktioner och ekonomisk aktivitet bygger i allt högre grad på immateriella resurser: kunskap och kompetens.

Människan och dagens värld

Framtidsutskottet koncentrerar sig i detta utlåtande på de färdigheter som människor behöver för att klara sig i storstadslivet och den kreativa ekonomin. Individen klara sig om han eller hon i någon utsträckning kan påverka föränderliga situationer och kontrollera sitt liv. Däremot är det bara ett fåtal som är framgångsrika och blommar upp utan stödstrukturer under instabila och splittrade samhälleliga förhållanden. De flesta vill fortsatt ha den kontinuitet och trygghet som institutioner erbjuder. De vill engagera sig och känna att de är till nytta och värdefulla för samhället. Samtidigt kännetecknas sätten att leva ett meningsfullt liv och skapa värde på av föränderlighet och större mångfald, och därmed behöver vi alla bli bättre på att utnyttja våra resurser och gripa nya möjligheter.

Nya omständigheter leder för det mesta till att också samhällets grundvalar utsätts för påfrestning. Sett i ett långsiktigt perspektiv har den traditionella välfärdsstaten inte i tillräcklig utsträckning lyckats stödja individen i en snabbt föränderlig global ekonomi. Det finns risk för att skillnaderna i samhället ökar. Utskottet anser att samhällspolitikerna ska ha som mål att bygga upp ett livskraftigt kunskapssamhälle där alla samhällsresurser utnyttjas och där får ta del av samhällets välfärd. Det är uttryckligen kulturkompetens som ger färdigheter som man behöver för att leva och arbeta i den moderna urbana och globala miljön.

Framtidsutskottet har behandlat dessa frågor med avseende på välfärdsstatens framtid i publikationen *Tulevaisuuden voittajat — hyvinvointivaltion mahdollisuudet Suomessa* (TuVJ 5/2010). Ett av huvudtemana i utredningen var möjligheternas politik. Människan är en kreativ och aktiv aktör som genom sitt liv kan skapa mening för andra och sig själv. Initiativförmågan

har sitt ursprung i människans behov att agera aktivt för att trygga såväl sin egen och sin familjs som sin grupp och sin gemenskaps överlevnad och välfärd. På ett allmänt plan kan det slås fast att förmågan att ta initiativ är välfärdens viktigaste resurs. Kulturen i vid bemärkelse stöder kreativitet, initiativförmåga och även i det avseendet människors välbefinnande. Vi måste satsa på sociala och kulturbaserade innovationer. Det ligger i vårt gemensamma intresse att också samhällets svagaste ges nödvändigt stöd med hjälp av olika kulturformer.

Nya kulturformer skapar möjligheter att få nya människogrupper att aktivera sig. Framtidsutskottet erbjöds till exempel i London tillfälle att i praktiken bekanta sig med hur man använder sig av ny musikproduktion i skolor och annan pedagogisk verksamhet. I London har sociala företag nått goda resultat genom att uppmuntra särskilt marginaliserade ungdomar och skolavhoppare att börja producera sin egen musik. De har erbjudits lokaler och teknik inklusive skivstudio och dessutom fått handledning av bl.a. tidigare lärningar som redan fått sitt genombrott. De handledda har också skött marknadsföring, räkenskaper och annat som hör till verksamheten i ett företag. På detta sätt har de fått grundläggande kunskaper och erfarenhet av företagande.

Samhällsförändringar som utgångspunkt

Framtidsutskottet betraktar utifrån inkommen utredning (Antti Hautamäki och Kaisa Oksanen: Tulevaisuuden kulttuuriosajat 2010) kulturens framtid mot bakgrund av vård tids stora samhällsförändringar. Av dess förändringar måste här särskilt nämnas urbaniseringen och uppkomsten av storstäder, uppkomsten av den postindustriella kreativa ekonomin, förändringarna i produktionsprocesserna och den ökande osäkerheten i livet.

Urbaniseringen

Den moderna kulturens strukturer bestäms i städerna. Befolkningen koncentreras till centralorterna på grund av de möjligheter de erbjuder. Utbildade önskar finna adekvat arbete i städerna.

Också arbetslösa söker sig till de större städerna, eftersom dessa anses erbjuda bättre möjligheter till sysselsättning än mindre städer. Globaliseringen både lockar och tvingar med allt större kraft människor att flytta efter arbete och service. Detta kräver att man har stark identitet och är flexibel, men samtidigt splittras resurser och villkoren för deras användning.

Konsumtionskulturens och mångfaldens värderingar har hört till storstadslivet ända sedan början av 1900-talet. Senare tillskott är pengar, konkurrens och arbetsfördelning som manifestationer av det moderna samhället och som en följd av dessa en differentiering av människans personlighet. Storstäderna kännetecknas fortfarande av rationalitet, rotlöshet, likgiltighet och ensamhet i människovimlet, men samtidigt av gemenskap mellan främlingar, tankefrihet och frihet att uttrycka sig själv.

Städerna är så pass stora att det finns plats för mycket olika typer av arbetsprestationer. Ändå tvingar människoanhopningen och konkurrensen individen att bli allt bättre på sitt arbete och att specialisera sig för att kunna bevara sin ställning på arbetsmarknaden. I jakten på försörjning blir behoven allt mer differentierade, förfinade och mångsidiga, och detta leder i sin tur till större individuella skillnader.

Framtidsutskottet instämmer i bedömningarna om att finländarnas värderingar och kultur med tillhörande livsföring håller på att bli allt mer uppsplittrad och varierande. Vi får en mångfald av många olika levnadssätt och delkulturer. När livsföringen och värderingarna mångfaldigas blir också gemenskaperna annorlunda. Människornas liv och arbete har förändrats till vissa delar och för vissa människogrupper blivit mindre knutna till rummet. Genom ny teknik kan helt nya typer av gemenskaper skapas. Såväl familjestrukturen som konsumtionsmönstren och levnadsvanorna har förändrats, och man talar till och med om att "standardmedborgarskapet" kan komma att försvinna nästan helt.

Immateriell ekonomi och kultur

Den ekonomiska tillväxten bygger allt mindre på den fysiska kapitalbasen och allt mer på teknisk

utveckling och högre kompetens- och utbildningsnivå hos arbetskraften. Råvaror och maskiner fyller en sekundär funktion i informations-samhället. Immateriellt mervärde står i förgrunden. I stället för varor köper människorna innehåll, upplevelser, tjänster och kunskap. Man köper varor och tjänster på grund av deras värde, men värdet består inte enbart i att produkten kan tillfredsställa fysiska behov. Ofta är också en immateriell komponent inkopplad. Den kan ha att göra med vilja, betydelse eller lycka. Att producera värde är att skapa nya innebörder och världar.

Flera olika trender förenas i utvecklingen av den immateriella ekonomin. För det första är en allt större andel av produktionen och konsumtionen immateriell. Samtidigt är också de tillgångar som immateriella tillgångar produceras med också själva allt mer immateriella. Dagens företag drivs framåt av immateriellt kapital, och därför ser man också ett klart behov i samhället av att förstå, kontrollera och mäta immateriella ting och rättigheter. För det andra håller produktion, tillämpning och bearbetning på att bli avgörande för upprätthållen ekonomisk konkurrenskraft. Och slutligen har det immateriella kapitalet också blivit viktigt inom politiken och lagstiftningen till följd av att produktionen dematerialiseras och tjänsterna ökar märkbart samt till följd av att man insett att kunskap är en väsentlig konkurrensfördel och förstått det immateriella kapitalets värde och natur. Med avseende på upphovsrätt utgör lagstiftningen och de internationella överenskommelserna om immateriella tillgångar en viktig grund för kulturen, kulturproduktionen, den kreativa ekonomin och den internationella omsättningen.

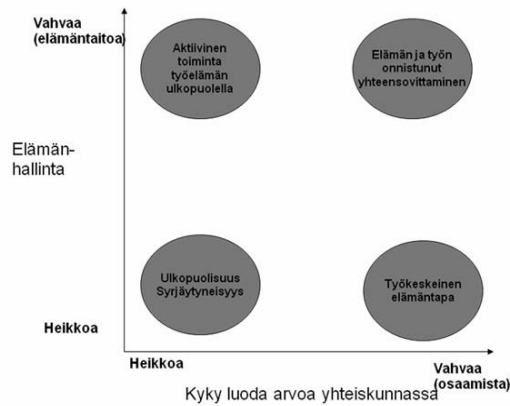
Hur ser den nya kulturen ut?

Det är viktigt att dryfta hurdana värderingar och funktionssätt som binder oss samman om de traditionella institutionerna försvagas, menar framtidsutskottet. Ett ständigt tryck på förändring kräver starka stödstrukturer, och det blir allt svårare att bygga upp sådana. En utveckling som bygger på en kultur av konkurrens riskerar att leda till att synen på människan blir allt snävare,

samhällets omsorgsetos förfaller, ojämlikheten ökar och människors äkta engagemang för samhällsmålen minskar. De som inte klarar sig i konkurrensen eller inte tror på sig själva kan uppleva att de är förlorare som får skylla sig själva för att de inte når framgång. Arbetssociologer påpekar att det i slutändan kanske bara är ett fåtal som smärtfritt kan anpassa sig efter arbets-kulturen i ett sådant samhälle, dvs. en kultur som kräver ständig förnyelse och omorientering.

Enligt uppgift måste man för att vara den ideala individen i ett sådant samhälle klara av tre utmaningar. Den första gäller tid: hur ska man sköta sina mänskliga relationer och ta hand om sig själv, när man hela tiden byter jobb, uppgift och plats? Den andra utmaningen gäller begåvning: hur ska man lära sig nya färdigheter och lyckas utnyttja sin potentiella förmåga i en värld som kräver ständig förändring? Den tredje utmaningen följer av den andra och handlar om att ge upp saker: hur ska man lösgöra sig från det förflutna? Det är inte ägaren som vaktar över sin egendom som lyckas, utan konsumenten som hela tiden vill ha nytt och är beredd att överge det gamla. Individens tidsspann är kort: han eller hon koncentrerar sig på sina potentiella talanger och är vid behov beredd att överge sina tidigare erfarenheter. De flesta av oss är ändå inte sådana. Även om kulturen är av nytt slag behöver vi människor kontinuitet i livet; vi är stolta över att vara bra på någonting och uppskattar våra livserfarenheter. Nedmonteringen av institutioner, otryggheten, nya konsumtionsmönster och kraven på ständig flexibilitet kan vara skadliga.

Det behövs nya sätt att bygga upp starka sidor på. Det är viktigt med en sund självkänsla. Särskilt många ungdomar kan uppleva att de alltför högt ställda kraven inte går att nå. Därför måste en bredare människosyn och större respekt för livet ingå som en väsentlig del i framtidens kultur. En arbetscentrerad livsstil kan säkerligen inte vara det enda alternativet. En fungerande kombination av arbete och annat liv är fullt möjligt. Detta utgör den centrala utmaningen för framtida kulturkompetens.

Figur 1 beskriver individens position i den nya arbetskulturen utifrån fyra alternativ: 1) arbetscentrerad livsstil, 2) hög aktivitet utanför arbetslivet, 3) utanförskap och marginalisering och 4) fungerande kombination av liv och arbete.

Figur 1 beskriver individens position i den nya arbetskulturen utifrån fyra alternativ:

1) arbetscentrerad livsstil, 2) hög aktivitet utanför arbetslivet, 3) utanförskap och marginalisering och 4) fungerande kombination av liv och arbete.

Automation, global konkurrens och åldrande befolkning har lett till att en känsla av meningslöshet och värdelöshet kanske i alltför hög grad vunnit insteg i samhället. Allra starkast är denna känsla kopplad till just arbetet och dess förändrade karaktär. Människan känner sig värdefull när hon kan ge andra något de upplever som viktigt. Detta är essensen i värdeskapandet.

Traditionellt mäter man bara ekonomisk framgång, dvs. lönsamhet, med mervärde, och en sådan fokusering på leder till en arbetscentrerad livsstil. Arbetscentrerade individer är i allmänhet högutbildade och framgångsrika, och även inom den kreativa ekonomin beundrar man kompetenta personer. Det kan ändå hända att en snävare livskrets, svagare sociala relationer och utbrändhet hotar arbetets hjältar.

Sett ur kulturkompetensens synvinkel är det väsentliga att människan kan handla aktivt och

skapa värde också bara för sig själv eller en liten grupp både genom att vara med i arbetslivet och utanför det. Generellt sett är det främst de som saknar arbete eller meningsfullt arbete och de som har råd att inte förvärvsarbeta och upplever att de kan vara till nytta eller uppnå sina mål på ett nytt sätt som inte deltar aktivt i arbetslivet.

Framtidsforskarna anser att man kan göra saker också för deras egen skull. Scenariot med en aktiv livsstil där man inte deltar i det traditionella yrkeslivet innefattar också grupper som ofta är relativt marginella och polariserade. Gruppen kan innefatta också klosterlikast små gemenskaper, Linkolaidéer eller anarkistisk lösgörelse från samhället. Förtjänsten med denna inställning är engagemanget: en aktiv aktör tror på sin saks objektiva värde, trots att ingen belöning eller nytta är att vänta.

I idealsituationen kan individen kombinera arbete och annat liv och har kontroll över sitt liv också i en värld av konflikter och förändringar. Individen har då både förmåga att skapa värde i samhället och en god livskompetens. Nya sätt att arbeta på utvecklas vid sidan om traditionellt arbete. Det går visserligen kanske inte att mäta avkastningen av socialt företagande, "världsförbättring", självutveckling eller frivilligarbete som ekonomiska intäkter, utan deras värde ligger i samhällelig, miljömässig och social påverkan.

Kreativ ekonomi

Framtidsutskottet betonar att det är lovande att den kreativa ekonomin stärks, men samtidigt anser utskottet att man ibland kopplar alltför högt ställda förväntningar till den. I den nya ekonomin har kunskap, färdigheter, kultur, uppfinningar och forskningsresultat ersatt de materiella produktionsfaktorerna som viktigaste produktionsgenererande faktor, och de immateriella tillgångarna skapar en betydande del av värdet. Kunskapsinnehållet i varor och tjänster har vuxit avsevärt. Idéerna och rollerna i fråga om såväl arbete som ägande och även ledarskap har förändrats. Det immateriella kopplas ofta också ihop med hållbar utveckling. Med avseende på miljön ser man det som nödvändigt att gå in för

ekoeffektivitet inom produktionen, men också att rikta in konsumtionen på immateriella varor och tjänster. Det rör sig emellertid inte om någon okomplicerad eller lätt sak.

Utifrån principerna för hållbar utveckling är resurserna ofta knappa inom den materiella ekonomin och i viss mån redan förbrukade. Vidare kan en ohämmad utvidgning av den immateriella ekonomin inte helt problemfritt ses som en fortsättning på och upprätthållande kraft för industrins och ekonomins mekanismer. Det finns alltid en materiell grund för immateriell verksamhet. Den kreativa ekonomin utgör inte en likadan möjlighet för alla. Och den immateriella ekonomin utgör inte heller nödvändigtvis någon arbetskraftspolitisk räddningsplanka. En stor del av arbetskraften inom den immateriella delen av ekonomin är frilansare eller mångkunniga yrkesutövare vars inkomster fortlöpande och permanent kommer från flera olika källor. Inkomsterna är osäkra och de är inte lätt identifierbara som inkomster som är i allt väsentligt är kopplade till näringsverksamhet.

Framtidsutskottet anser att det är nödvändigt att utveckla arbetskraftstjänster och stödformer anpassade efter kompetensutveckling och yrkeskarriärer som avviker från industrisamhällets traditionella sysselsättningsformer. Detta skulle också vara till hjälp när man utvecklar arbetskraftsservice och sysselsättningsformer för akademiskt utbildade.

Kulturkompetens, ekonomi och näringsliv

En förändrad värld med såväl ökad global affärsverksamhet som snabbt informationsutbyte och en globaliserad kultur ställer företag, samhällen och individer inför en krävande uppgift. Man måste satsa på experimenterande och nya typer av uppgifter och roller, och dessutom finna och använda resurser av olika slag. Kunskapsbasen måste breddas om vi vill säkerställa konkurrenskraften, och det är ofta inom de kreativa branscherna som man försöker finna utvecklingspotential. Det räcker inte längre med att förstå förhållandena och konsumenterna/medborgarna i det egna landet eller ens på den egna kontinenten och att förutse den lokala utvecklingen, utan

i stället krävs det ingående kunskaper om kulturer och sedvänjor i många olika områden.

Ur näringslivets synvinkel är tanken om förädling av nya kunskapsområden starkt kopplad till kulturkompetensen. Kulturella fenomen och kulturtjänster måste kunna förädlas och produktifieras allt bättre. Företagen kan höja nivån på kulturkompetensen exempelvis genom att forska mer, samla in "tyst kunskap" eller ta lärdom av erfarenheter. Att känna igen kulturella innebörder har kommit att bli ett viktigt instrument också när det gäller att utnyttja de individuella resurserna

Kulturkompetens som levnadskonst

Kulturkompetens är förmågan att hitta fram i en värld av förändring, och framtidsutskottet vill framhålla värdekunskap, realisering av möjligheter och nätverksbyggande i en globaliserad värld som centrala element av denna kompetens. Våra värderingar inverkar på hurdana mål vi ställer på vårt arbete, familjeliv och samhället. Värdekunskap innebär sensitivitet för värderingar av många slag, men också självinsikt och förmåga att tänka kritiskt och identifiera olika värdeområden, såsom kunskapsmässiga och sociala värderingar. Även tolerans ingår i värdekunskapen, och tolerans bygger på empati, dvs. förmågan att leva sig in andra personers situation. En sådan tolerant kulturkompetens innebär inte enbart att man känner till och accepterar olika kulturer, utan att man har förmåga att föra dialog och analysera olika situationer och möten utan förutfattade meningar.

Framtidsutskottet menar att man ska tala om de vardagliga kulturella skillnaderna i skolor, på arbetsplatser och i hemmen, i stället för att stödja sig på förutfattade meningar om olika kulturer och om sätten att möta dessa. Ur individens synvinkel gäller värdekunskap dels beredskapen att förstå sina egna behov, dels också förmågan att prioritera vad som är viktigt. Värdekunskap är således genom att individen rangordnar sina värderingar också en av utgångspunkterna för etiskt ansvar.

Framtidsutskottet understryker vikten av att samhället utvecklas humant och att människor

har möjlighet att utnyttja sin begåvning, sina resurser, sina tillgångar och sin arbetsförmåga. Aktiva och kreativa personer som tar vara på möjligheter för utvecklingen framåt. Fattigdom, ohälsa och bristfällig utbildning inskränker individens valmöjligheter. Utslagning tär på humankapitalet och det sociala kapitalet.

I en global ekonomi finns resurserna globalt tillgängliga för alla att tillgodogöra sig. Inledningsvis gällde denna förändring mest företag som fått nya strategiska möjligheter att både tillgodogöra sig och bjuda ut flexibla resurser, men numera tillhör global nätverkskompetens de mest väsentliga kunskapsområdena också på individnivå. Nätverksbyggande ger upphov till socialt kapital. Både institutionella och personliga relationer är värdefulla och nödvändiga när det gäller att uppnå många mål.

Framtidsutskottet anser att medborgarnas resurser kan stärkas genom att sörja för utbildningen, men också genom att stödja ökad delaktighet, peer-to-peer-verksamhet och kollektivt skapande. Med andra ord försöker människor gemensamt, under fria former eller organiserat, tillsammans finna stöd och lösa olika problem. Detta har en starkt förebyggande verkan som förnyar samhället och stärker det aktiva samhällsengagemanget.

Kulturkompetens som var mans kapital

Framtidsutskottet understryker att det är en personlig tragedi att hamna utanför samhället och arbetslivet, samtidigt som det är förlust för samhället. Det finns många orsaker till utanförskap. En åtgärd bland andra för att övervinna utanför-

skapet är att stärka kulturkompetensen i den vida betydelse begreppet ges i detta utlåtande. Egenmakt, dvs. ett stärkande av individens egna resurser, är kulturkompetensens viktigaste bidrag också när det gäller att bekämpa utanförskap. En hög kulturkompetens skapar grund för människor att göra bra och hållbara val när alternativen och möjligheterna blir allt fler.

Utskottet anser att kulturkompetens utgör ett mycket brett kapital. Den ger individen bättre möjligheter att leva och vara framgångsrik i dagens värld, och dessutom förbättrar den samhällets möjligheter att vara mer vitalt. Kulturkompetensens olika delområden tar sig i sista hand uttryck i livskompetens och förmåga att skapa värde och mening.

Livskompetens hänger nära ihop med växande, individuell utveckling och livslångt lärande. Genom värdekunskap, ökad självkänsla och en starkare identitet blir individen skickligare på att klara sig i olika livssituationer. Kulturproffsen känner den kultur de lever i och förstår bakgrunden till hur man löser frågor som gäller arbete, mänskliga relationer och konsumtion i den kulturen. Utveckling av kulturkompetensen utmanar å sin sida oss att tänka på vad värderingarna betyder, hur nätverken fungerar och hur möjligheter kan realiseras.

Utlåtande

Framtidsutskottet föreslår

att kulturutskottet beaktar det som sägs ovan.

Helsingfors den 15 oktober 2010

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Marja Tiura /saml
vordf. Jyrki Kasvi /gröna
medl. Mikko Alatalo /cent (delvis)
Marko Asell /sd
Harri Jaskari /saml
Kyösti Karjula /cent (delvis)
Miapetra Kumpula-Natri /sd (delvis)
Jouko Laxell /saml
Päivi Lipponen /sd

Marjo Matikainen-Kallström /saml
(delvis)
Juha Mieto /cent
Mats Nylund /sv
Sirpa Paatero /sd (delvis)
Lyly Rajala /saml
Kimmo Tiilikainen /cent (delvis)
Pertti Virtanen /saf (delvis)
Jyrki Yrttiaho /vänt (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Paula Tiihonen,
expert Osmo Kuusi.